Lausunto
12.1.2023

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi tekijänoikeuslain ja sähköisen viestinnän palveluista annetun lain muuttamisesta (HE 43/2022 vp) ja hallituksen esityksen (HE 43/2022 vp) täydentämisestä (HE 313/2022 vp)

Liikenne- ja viestintävaliokunnan esittämän asiantuntijakuulemispyynnön mukaisesti Medialiitto tarkentaa aikaisempaa lausuntoaan (9.5.2022) ja esittää lisähuomionsa hallitusten esitysten kokonaisuudesta alla. Valiokunta on pyytänyt erityisesti ottamaan kantaa 25 h §:ään ja perustuslakivaliokunnan lausunnossa PeVL 58/2022 vp esitettyyn kysymykseen esitysten tasapainosta toisaalta sananvapauden ja muiden käyttäjien oikeuksien ja toisaalta tekijänoikeuksien ja direktiivien välillä kansallinen liikkumavara samalla huomioiden.

Pääviestit

- **Opetuksen havainnollistamista koskeva poikkeus** tulee säilyttää alkuperäisen hallituksen esityksen (HE 43/2022 vp) mukaisena. Täydennetystä hallituksen esityksestä (HE 313/2022 vp) tulee jättää **opetuksen havainnollistamista koskevaan 14 a §:n rajoitussäännökseen** tehdyt poistot toteuttamatta.

  Täydennettyyn hallituksen esitykseen tehdyt poistot johtavat epätasapainoon perusoikeuksien välillä heikentäen perusteettomasti kustantajien ja tekijöiden omaisuudensuojaa suhteessa kansalaisten sivistyksellisen perusoikeuden toteutumiseen. Uuden pakkolisenssin soveltamisalaa ei tule laajentaa koulutusmarkkinoille suunnattuihin teoksiin eikä poistaa korvausoikeutta tekijöiltä pakkolisenssiin perustuvasta käytöstä. Alkuperäiseen hallituksen esitykseen sisältynyt 14 §:n tarkoittaman sopimuslisenssijärjestelmän täydentäminen opetuksen havainnollistamista koskevalla pakkolisenssillä (14 a §) niiltä osin, kun suora sopiminen tai sopimuslisenssi eivät kata käyttäjien tarpeita, on onnistunut ja myös perusoikeuksien kannalta tasapainoinen ratkaisu.

  Säännösehdotus (HE 43/2022 vp) vakiintuneen sopimuslisenssijärjestelmän toimivuuden tunnustamisesta teosten käyttöoikeuksien hankkimiseen opetuksessa ja tieteessä (14 §) on Medialiiton näkemykseen mukaan tasapainoinen, onnistunut ja kannatettava.

- Alkuperäistä hallituksen esitystä ja täydennystä tulee tarkentaa esimerkiksi sivistysvaliokunnan mietinnössä niin, että verkkolehti voisi kieltää teosten kappaleen valmistamisen **kaupallista tiedonlouhintaa (13 b § 1 mom.)** varten kirjaamalla **kiellon lehden käyttöehtoihin**, koska sisältöpalvelun digitaaliset käyttöehdot ovat pitkälti koneluettavissa tekoälyn avulla. Ilman tarkennusta tilanne johtaisi kohtuuttomuuteen lehtikustantajien omaisuuden suojan kannalta, sekä olisi omiaan synnyttämään kustantajien sisältöinvestointien kanssa kilpailevien sisältöpalveluiden syntymistä.

  Täydennettyä esitystä tulisi tarkentaa mietinnössä myös siltä osin, että **tieteelliseen tarkoitukseen tapahtuvaa tiedonlouhintaa** koskevaa sääntelyä (13 b § 2 mom.) sovellettaessa oikeudenhaltijoilla, kuten uutismedian kustantajilla, on **selkeä oikeus suorittaa tietoturvatoimenpiteitä**, joilla varmistetaan sellaisten tietoverkkojen ja tietokantojen turvallisuus ja eheys, joissa teoksia ja muuta suojattua aineistoa, kuten esimerkiksi verkkolehden sisältöä, säilytetään. Tarkennuksella turvataan perusoikeuksien, eli omaisuuden suojan ja tieteen vapauden, tasapaino sekä DSM-direktiivin tarkoituksen toteutuminen.

  Tieteelliseen tarkoitukseen tapahtuvan tiedonlouhinnan edunsaajien piiriä, tutkimusorganisaatiot ja kulttuuriperintölaitokset, ei tule laajentaa esityksissä ehdotetuista.

- **Televisiojakelumarkkinaa koskevia säännöksiä** tulee korjata verkkolähetysdirektiivin sallimalla tavalla niin että, ne turvaavat televisiokanavien jakelun nykytilan jatkumisen Suomessa. Edelleen lähettämistä koskevaan säännökseen 25 h § tulee lisätä tarkentava 5 momentti, jossa todetaan, ettei ohjelmasignaalin jakelijan lähettäjäyritykselle tarjoamaa teknistä tapaa lähettäjäyrityksen lähetyksen vastaanoton varmistamiseksi tai parantamiseksi pidetä edelleen lähettämisenä. Suoran siirron säännökseen 25 m § tulee lisätä uusi 2 momentti, jossa todetaan, että suora sopiminen on ensisijainen tapa sopia oikeuksista.

  Verkkolähetysdirektiivin kansallisessa täytäntöönpanon ongelmat ovat edelleen ratkaisematta. Väärin implementoituna säännökset voivat johtaa siihen, että kotimaisten vapaasti vastaanotettavien televisiokanavien alkuperäisen lähettämisen jakelutapa poistuisi ja siten nykyinen televisiojakelu päättyisi antenni- ja kaapeliverkoissa. Verkkolähetysdirektiivi ei velvoita muuttamaan televisiokanavien jakelun nykytilaa.

Suomessa tapahtuvaa kotimaisten televisiokanavien jakelua antenni- ja kaapeliverkossa ei tule määritellä edelleen lähettämiseksi. Verkkolähetysdirektiivin johdantolauseessa 20 on todettu, että tekninen jakelu ei ole yleisölle välittämistä, eikä siten edelleen lähettämistä. **Suoran sopimisen ensisijaisuus on turvattava** riippumatta siitä, onko kysymys alkuperäisestä lähettämisestä, edelleen lähettämisestä tai suoran siirron menetelmällä toteutettavasta yleisön saataville saattamisesta**.** Näin voidaan vähentää oikeudellista epävarmuutta televisiojakelumarkkinalla ja turvata investoinnit myös jatkossa kotimaisten av-sisältöjen tuotantoihin.

- Tekijöiden ja käyttäjien välisiä sopimussuhteita koskevan **asianmukaisen ja oikeasuhtaisen korvauksen säännösehdotuksessa (28 a §) ja perusteluissa** tulee ottaa huomioon, että EU:n perustamissopimusten kilpailuoikeussäännökset ovat ensisijaisia suhteessa nyt implementoitavaan direktiiviin ja ettei tekijäoikeuslailla voida syrjäyttää kilpailulain säännöksiä.

  Ilman kilpailulainsäädännöllistä tarkastelua ja markkinavaikutusten perusteellista arviointia kollektiivisen sopimisen mahdollisuutta sopimusmekanismina ei tule mainita säännösehdotuksessa tai lain valmisteluteksteissä. Nykyisen säännöksen yksityiskohtaisiin perusteluihin sisältyvä kirjaus korvausten tasoja sisältävistä kollektiivisista sopimuksista tulee poistaa. Korvauksesta sopimisessa tulee noudattaa paitsi direktiivin vaatimuksia myös voimassa olevaa kilpailuoikeutta.

  Säännösehdotuksia **tekijän oikeudesta selvitykseen teoksen hyödyntämisestä** ja **oikeudenluovutuksen peruuttamisesta** (30 a ja 30 b §) tulee täydentää esimerkiksi sivistysvaliokunnan mietinnössä. Raportointivelvoitteen ulkopuolelle tulee jättää kertakorvauksella sovittu kertakäyttö sekä tavanomainen lehdistön toiminta ja oppimateriaalituotanto. Peruuttamisoikeuden tulee koskea vain tilanteita, joissa teosta tai teossarjaa ei ole lainkaan hyödynnetty sekä huomioida eri toimialojen erityispiirteet ja käytännöt.

- Muilta osin Medialiiton näkemykset vastaavat aikaisemman lausunnon (17.5.2022) sisältöä.

  Lehtikustantajan suojan, verkkosisällönjakopalveluita käsittelevän 6a luvun ja **parodiasäännöksen** osalta uudistamme sivistysvaliokunnalle 17.5.2022 antamaamme lausuntoon kirjatut viestit todeten, että niissä eri oikeuksien välinen tasapaino toteutuu tasapainoisesti. Ohessa on tiivistetty kyseisiä säännösehdotuksia koskevat viestimme:

  - Alkuperäiseen esitykseen kirjattu uusi **lehtijulkaisun kustantajan suojaa koskevaa säännös** (50 §) ja siihen **liittyvä uusi sopimuslisenssipykälä** (25 n §) ovat **perusteluineen kannatettavat**. Tasapainoiset säännökset

ja niiden perustelut ovat maamme lehdistön elinvoimaisuuden ja myös yleisön tiedonsaantioikeuden kannalta erittäin tärkeät. Esimerkiksi **otsikot** ovat pituudesta riippumatta keskeinen osa lehtijulkaisua ja siten **lehtijulkaisujen olennainen** sekä **kaupallisesti merkityksellinen elementti**.

- **Lehtikustantajan suoja** tulisi lisätä 6 a luvun 55 m §:ssä listattujen **lähioikeuden suojien joukkoon**, jotta myös lehtikustantajilla olisi yksiselitteinen oikeus edellyttää sosiaalisen median yhtiöiltä vastuullista toimintaa ja tarvittaessa puuttua sosiaalisen median käyttäjien lähipiiriä laajempaan lehtijulkaisujen käyttöön sosiaalisessa mediassa.

- **Parodiapykälän** (23 a §) **tavoitteita tulisi avata** sivistysvaliokunnan mietinnössä tekijänoikeusjärjestelmän yleisen hyväksyttävyyden turvaamiseksi. Pykälän linjaama rajaus teosten sallitun ja kielletyn käytön välillä koskettaa verkkoympäristössä paitsi luovan alan ammattilaisia myös yhä useampaa kuluttajaa sekä sosiaalisen median palveluita elinkeinonsa harjoittamiseen käyttäviä yksityisyrittäjiä. Parodiapykälän selventäminen on tärkeää siksi, että pykälän sallimalla käytöllä voi tapauskohtaisesti myös olla huomattavaa taloudellista merkitystä. Ilman rajoituksia voi uusi 23 a § haitata kohtuuttomasti tekijän oikeutettuja etuja, Bernin sopimuksen vastaisesti.

<u>Säännöskohtaiset huomiot</u>

Teosten käyttäminen opetuksen havainnollistamiseen (14 a §)

Medialiitto kiinnittää huomioita siihen, ettei perustusvaliokunta (PeVL 58/2022 vp) edellyttänyt ehdotonta pykälämuutosta vaan ainoastaan tarkastelemaan esitystä siltä kannalta, miten siinä otetaan kansallisen liikkumavaran puitteissa huomioon eri perusoikeudet. Näin ollen esityksen täydennykseksi olisi riittänyt sivistyksellisten oikeuksien tarkempi kirjaaminen hallituksen esityksen perusteluihin. Nyt 14 a §:ään esitettävillä poistoilla heikennetään eri perusoikeuksien välistä tasapainoa omaisuudensuojan vahingoksi jäljempänä kuvatulla tavalla.

Alkuperäiseen hallituksen esitykseen (HE 43/2022 vp) sisältyvä opetuksen havainnollistamista koskeva rajoitussäännös toteutetaan esityksessä DSM-direktiivin hengen ja vaatimusten mukaisesti. Alkuperäisen esityksen 14 a §:n pakkolisenssi paikkaa sen nykylainsäädännössä olleen katvealueen, johon suora lisensiointi tai sopimuslisenssi eivät ole yltäneet ja kattaa tilanteet, joissa opettajalle ei ole tarjolla laillista käyttölupaa tarpeeseensa opetuksen havainnollistamiseksi.

Ministeriö perustelee hallituksen esityksen täydennykseen tekemiä poistoja DSM-direktiivin kansallisen liikkumavaran käytöllä, joka mahdollistaa sivistyksellisten oikeuksien vahvistamisen.

Medialiitto katsoo, että alkuperäisessä hallituksen esityksessä toteutuu jo perustusvaliokunnan edellyttämä kansallisen liikkumavaran puitteissa toteutettu sivistyksellisten oikeuksien huomioiminen ja esitys on tasapainossa toisen perusoikeuden, tekijöiden perustusoikeudellisen omaisuuden suojan kanssa.

Täydennetyssä hallituksen esityksessä (HE 313/2022 vp) esitetään 1 momentin viimeinen virke koulutusmateriaalien ja nuottien jättämisestä pakkolisenssin soveltamisalan ulkopuolelle poistettavaksi ja perustellaan sitä opetukseen liittyvien sivistyksellisten oikeuksien vahvistamisella (opetuksen vapauden vahvistamisella).

Tämä 14 a § 1 momentin viimeisen virkkeen poistaminen tarkoittaisi, että kouluissa voisi tämän pykälän nojalla käyttää ”opetukseen havainnollistamiseen” oppimateriaalikustantajien varta vasten opetuskäyttöön valmistamia kirjoja ja muita oppimateriaaleja sopimatta siitä kustantajan kanssa. Kysymyksessä ovat oppimateriaalikustantajien liiketoiminnan tuottamat keskeiset aineistot. Täydentävän hallituksen esityksen mahdollistama ”pakko-otto” on kohtuuton, ja omiaan luomaan epätasapainon perusoikeuksien välille.

Medialiitto kannattaa, että säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle on jatkossakin suljettu nuotit ja koulutusmarkkinoille tarkoitetut teokset. Näiden teostyyppien markkinat ovat hyvin alttiita häiriötekijöille, joita ajatus ilmaiseksi käytettävästä aineistosta on omiaan pahentamaan. Muutos puuttuisi perustuslailliseen kustantajan omaisuuden suojaan. Esitys on erityisen vahingollinen, sillä se kohdistuu oppimateriaalikustantajien ensisijaiseen ja ainoaan markkinaan.

Säännösehdotuksen 2 momentin sisältyneen korvausoikeuden poistaminen tarkoittaisi teosten käyttämistä ”opetuksen havainnollistamiseen” ilman että niistä tarvitsisi korvata kustantajille mitään. DSM-direktiivi ei edellytä korvausoikeutta mutta se on mahdollista kansallisen liikkumavaran puitteissa. Ministeriön perusteluiden mukaan korvausoikeuden poistaminen 14 a §:n mukaisesta käytöstä siirtäisi perusoikeuksien tasapainoa edelleen sivistyksellisten oikeuksien suuntaan perustuslakivaliokunnan toiveen mukaisesti. Pakkolisenssi ilman tekijöiden korvausoikeutta on merkittävä heikennys tekijöiden asemaan ja vastoin DSM-direktiivin tarkoitusta tekijän aseman vahvistamisesta.

Teosten kappaleiden valmistaminen tekstin- ja tiedonlouhintaa varten (13 b § 1 ja 2 momentit)

Medialiitto pyytää, että alkuperäistä esitystä tarkennettaisiin valiokunnan lausunnossa siten, että oikeudenhaltija voi kieltää esityksen 13 b § 1 mom. tarkoittaman teoksen kappaleen valmistamisen yleiseen tarkoitukseen (ns. kaupallisen tiedonlouhinnan

tarkoitus) kirjaamalla nimenomaisen kiellon yleisölle avoimen sisältöpalvelun käyttöehtoihin.

Tämä on perusteltua siksi, että verkkolehtien digitaaliset käyttöehdot ovat pitkälti jo nyt koneluettavissa tekoälyn avulla. DSM-direktiivin johdantokappale 18 edellyttää kiellon asianmukaisuudelta koneluettavuutta. DSM-direktiivi ei kuitenkaan määrittele sitä, mitä ”koneluettavuus” tarkoittaa.

Esityksen mukaan tekijänoikeuden rajoituksella ei tulisi olla kielteisiä vaikutuksia kustantajien liiketoimintamalleihin. Valiokunnan tulisi ottaa huomioon se, että lehtikustantajien resurssit ja tekniset kyvykkyydet vaihtelevat. Erityisesti pienempien lehtien kyvykkyydet omaksua teknisiä metadatakeinoja ovat rajalliset. Sen sijaan ne voivat kirjata nimenomaisen kiellon asianmukaisella tavalla verkkolehtien digitaalisiin käyttöehtoihin. Myös paikallisen ja alueellisen lehdistön sisältöinvestoinnit tulisi turvata ja mahdollistaa joustava kielto-oikeuden käyttäminen.

Esityksen 13 b § 1 mom. tarkoittama tiedonlouhinta yleiseen tarkoitukseen on omiaan vaarantamaan lehdistön sisältöinvestoinnit ja tekemään toimituksellisesta sisällöstä "vapaata riistaa" hyödynnettäväksi esimerkiksi tekoälyn avulla raaka-aineena uusille uutis- ja muun aineiston sisältöpalveluille.

Tämän estämiseksi on tärkeää, että lehtikustantajilla on mahdollisuus pidättää oikeutensa kappaleen valmistamiseen tekstin- ja tiedonlouhintaan kaupallisessa tarkoituksessa mahdollisimman joustavasti haluamiaan keinoja käyttäen.

Muussa tapauksessa tiedonlouhintasäännöksen keskeisiä hyötyjiä olisivat esimerkiksi suuret, tekoälyä hyödyntävät alustayhtiöt. Se olisi huolestuttava kehityssuunta toimitukselliselle työlle ja erityisesti hitaalle, tutkivalle journalismille, joka sitoo toimituksen resursseja ja on kallista. Joustava oikeus pidättää oikeudet tekstin- ja tiedonlouhintaan kaupallisessa tarkoituksessa liittyvään kappaleen valmistamiseen turvaa osaltaan laadukkaan kotimaisen lehdistön olemassaoloa suojaamalla sisällöntuotannon investointeja. Se on tässä yhteydessä myös paras suoja kansalaisten sananvapaudelle.

DSM-direktiivi antaa oikeudenhaltijalle oikeuden pidättää itselleen oikeus tiedonlouhintaa kaupallista tarkoitusta varten tarvittavien kappaleiden valmistamiseen. Tämä mahdollistaa kappaleen valmistamisen oikeuden luovuttamisen yleistä tiedonlouhintaa varten sopimuksella.

Alkuperäisen esityksen, ja täydentävän esityksen, 13 b § 2 mom. koskee tieteellisessä tarkoituksessa tapahtuvaa tiedonlouhintaa ja siihen liittyvää kappaleen valmistamista. Tiedonlouhintaa ja kappaleen valmistusta tieteellisessä tarkoituksessa ei voi DSM-direktiivin mukaan kieltää tai rajoittaa.

Medialiiton mukaan alkuperäiseen esitykseen sisältyvä 13 b § 2 mom. perusteluineen on tasapainoinen ja ottaa niin tutkimuksen kuin oikeudenhaltijoiden perustellut intressit huomioon.

Sen sijaan hallituksen esityksen täydennyksessä 13 b § 2 momenttiin ehdotetaan selvennystä, jonka mukaan rajoituksen mukaisesta tekstin- ja tiedonlouhinnasta ei saa poiketa sopimuksella, eikä sitä saa estää teknisin keinoin. Selvennyksellä halutaan varmistaa, ettei tieteellisessä tutkimustarkoituksessa tehtyä tekstin- ja tiedonlouhintaa tarpeettomasti rajoiteta. Täydennys jättää oikeudenhaltijoille sallitun tietoturvan roolin epäselväksi.

Medialiitto pyytää, että valiokunta toteaisi lausunnossaan, että alkuperäisen hallituksen esityksen ja DSM-direktiivin (3 artikla 2 kohta) mukaisesti oikeudenhaltijat voivat soveltaa tietoturvaan liittyviä toimenpiteitä, joilla varmistetaan sellaisten tietoverkkojen ja tietokantojen turvallisuus ja eheys, joissa teoksia ja muuta suojattua aineistoa, eli verkkolehtien sisältöä, säilytetään. Tällöin 13 b §:n 2 momentti perusteluineen toteuttaisi perusoikeuksien, eli omaisuudensuojan ja tieteen vapauden, tasapainoa ja DSM-direktiivin tarkoitusta.

Lisäksi Medialiitto korostaa valiokunnalle, että 13 b § 2 momentin tarkoittaman tieteelliseen tarkoitukseen tapahtuvan tiedonlouhinnan edunsaajien piiriä, tutkimusorganisaatiot ja kulttuuriperintölaitokset, ei tule laajentaa esityksissä ehdotetuista. Muussa tapauksessa oikeudenhaltijoiden, kuten lehtikustantajien, omaisuuden suoja ja tekijänoikeussääntelyn ennustettavuus vaarantuisivat odottamattomalla tavalla.

Radio- ja tv-lähetysten edelleen lähettäminen ja suora siirto (25 h § ja 25 m §)

Yleistä

Verkkolähetysdirektiivin kansallisessa täytäntöönpanon ongelmat ovat edelleen ratkaisematta.

Nykyisessä muodossa edelleen lähettämistä koskeva säännös (25 h §) laajenisi alkuperäisen lähettämisen (25 f §) päälle, jolloin alkuperäistä lähettämistä ei voisi enää tehdä kaapeliverkoissa, taloyhtiöissä eikä muissa yhteisantennijärjestelmissä. Tämä muutos koskisi yli 70 % väestöstä, joilta loppuisi nykyinen tv-jakelu. Tämä 25 h §:n soveltamisalan laajentaminen olisi direktiivin vastaista.

Verkkolähetysdirektiivissä edelleen lähettäminen koskee vain rajat ylittävää toimintaa, jonka Euroopan Unionin tuomioistuin on myös vahvistanut edelleen lähettämistä koskevissa ratkaisuissaan. Verkkolähetysdirektiivin implementointi ei edellytä sääntelyn ulottamista ei-rajat ylittävään toimintaan eikä muuttamaan vapaasti vastaanotettavien kotimaisten kanavien jakelua tekijänoikeussääntelyssä nykyisestä. Ministeriö ei ole

tehnyt vaikutusarviointia hallitukseen esitykseen sisältyvää televisiojakelumarkkinan muutosehdotusta valmistellessaan.

Ministeriö ei ole myöskään puuttunut asiaan mitenkään hallituksen esityksen täydennyksen (313/2022 vp) valmisteluvaiheessa, vaikka täydentävästä esityksestä järjestetyssä Teams -kuulemistilaisuudessa (24.11.2022) verkkolähetysdirektiiviin vaadittiin tehtäväksi muutoksia lukuisissa puheenvuoroissa. Ministeriö on perustellut puuttumattomuuttaan sillä, että direktiivin kansallinen voimaansaattaminen on merkittävästi määräajasta (7.6.2021) myöhässä ja komissio on jo aloittanut seuraamustoimenpiteet Suomea vastaan. Ministeriö esitti vain välttämättömät muutokset niihin kohtiin joihin perustuslakivaliokunta oli lausunnossaan nimenomaisesti puuttunut. Ministeriö ilmoitti, että muut alkuperäiseen hallituksen esitykseen liittyvät muutostarpeet huomioidaan erikseen eduskunnassa.

Perustuslakivaliokunta (PeVL 58/2022 vp) kritisoi lausunnossaan erityisesti tv-toimintaa koskevien säännösten osalta hallituksen esityksen valmistelua ja konsultin käyttämistä. Valiokunnan mukaan tekijänoikeuslainsäädäntöön kohdistuu myös edelleen erityisiä selkeyden ja ymmärrettävyyden vaatimuksia, mikä tulisi ottaa huomioon sääntelyä valmisteltaessa. Nyt käsiteltävänä oleva lakiehdotus ei ole omiaan lisäämään sääntelyn selkeyttä ja ymmärrettävyyttä.

Talousvaliokunnan lausunnon (TaVL 43/2022 vp) mukaan tekijänoikeuslainsäädännön tulee olla lähtökohdiltaan mahdollistavaa ja teknologianeutraalia. Talousvaliokunta katsoo, ettei sääntelyssä tule rajoittaa sopimusvapautta siltä osin kuin se ei ole välttämätöntä todeten, että esimerkiksi verkkolähetysdirektiivin täytäntöönpanoon liittyvissä säännöksissä kollektiivihallinnoinnin tulee olla ainoastaan täydentävä lisensiointimuoto tilanteissa, joissa direktiivi mahdollistaa suoran sopimisen eri osapuolten välillä.

Oikeuskansleri on myös ratkaisussaan (5.1.2022, OKV/574/10/2022) pitänyt konsultin käyttämistä ministeriön hallituksen esitysluonnoksen lausuntokierroksen jälkeisessä jatkovalmistelussa ongelmallisena. Oikeuskansleri on esittänyt huolensa siihen, että tekijänoikeuslain säännös (25 h §) olisi muuttunut sisällöltään konsultin Kopioston ja Telian väliseen oikeudenkäyntiin antamansa asiantuntijalausunnon suuntaan ja todennut, että lainvalmistelun riippumattomuuden ja objektiivisuuden turvaaminen on erityisen tärkeää tilanteissa, joissa esiintyy huomattavia intressien ristiriitoja.

Yllä olevat asian eduskuntakäsittelyvaiheessa tai sen aikana esille tuodut seikat ja päätelmät huomioiden Medialiitto katsoo, että verkkolähetysdirektiivi (EU) 2019/789 tulee saattaa kansallisesti voimaan niin, että televisiotoimintaa koskevat säännökset vastaavat direktiivin ja esitykseenkin kirjattua tavoitetta, ettei nykyistä toimivaa kotimaista televisiojakelumarkkinaa ole ollut tarkoitus sääntelyllä muuttaa. Mikäli nykykäytäntöön olisi ollut tarkoitus tehdä Suomessa muutoksia direktiivin

voimaansaattamisen yhteydessä, se olisi edellyttänyt lainvalmistelussa huolellisen vaikutusarvioinnin toteuttamista.

Direktiivin ja hallituksen esityksen tavoitteen toteuttamiseksi säännösehdotukset ja perustelutekstit edelleen lähettämisestä (25 h §) ja suorasta siirrosta (25 m §) tulee muuttaa verkkolähetysdirektiivin sallimalla tavalla niin, että varmistetaan nykytilanteen säilyminen kotimaisessa televisiojakelussa luoden kaikille osapuolille oikeusvarmuutta ja turvaten investointien jatkuminen kotimaisiin av-sisältöihin

Edelleen lähettäminen (25 h §)

Tekijänoikeuslain edelleen lähettämistä koskevaan säännökseen 25 h § tulisi lisätä uusi viides momentti:

”Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta 25 f §:n mukaiseen lähettämiseen eli kun lähetys tapahtuu lähettäjäyrityksen toimesta tai valvonnassa ja vastuulla millä tahansa teknologialla samanaikaisesti ja muuttumattomana. Edellä 1 momentissa tarkoitettuna edelleen lähettämisenä ei pidetä ohjelmasignaalin jakelijan lähettäjäyritykselle tarjoamaa teknistä tapaa lähettäjäyrityksen lähetyksen vastaanoton varmistamiseksi tai parantamiseksi.”

Tällä selvennettäisiin verkkolähetysdirektiivin 20 johdantokappaleen mukaisesti, että edelleen lähettämisenä ei pidetä ohjelmasignaalin jakelijan lähettäjäyritykselle tarjoamaa teknistä tapaa lähettäjäyrityksen lähetyksen vastaanoton varmistamiseksi tai parantamiseksi**.** Direktiivin mukaan tekninen tapa ei ole yleisölle välittämistä eikä kuulu kansallisen liikkumavaran piiriin.

Syksyllä 2021 lausuntokierroksella olleessa hallituksen esitysluonnoksessa alkuperäisen lähettämisen määritelmä oli kirjoitettu auki (25 f § 4 momentti). Eduskunnassa käsittelyssä olevasta esityksestä momentti on poistettu, mikä aiheuttaa sekaannusta ja luo oikeudellista epävarmuutta.

Nyt esityksessä edelleen lähettämisellä tarkoitetaan ” alkuperäisen televisio- ja radiolähetyksen lähettämistä yleisön vastaanotettavaksi samanaikaisesti ja muuttumattomana alkuperäisen lähetyksen kanssa muun osapuolen kuin alkuperäisen lähetyksen lähettäjän toimesta”. Direktiivin mukaisesti edelleen lähettämisestä voi olla kyse vain silloin, kun suoritetaan ”muun osapuolen kuin sen lähetystoimintaa harjoittavan organisaation toimesta, **jonka toimesta tai jonka valvonnassa ja vastuulla** kyseinen alkuperäinen lähetys tehtiin”. Sen mukaan signaalien jakelijat eivät osallistu yleisölle välittämiseen, jos ne ainoastaan tarjoavat lähetystoimintaa harjoittavalle televisioyhtiölle EU:n tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitetun **”teknisen tavan” kyseisen lähetyksen vastaanoton varmistamiseksi tai parantamiseksi**. Direktiivissä myös yksi edelleen lähettämisen määritelmän kriteeri on ”**toisesta jäsenvaltiosta tuleva lähetys**”. Nämä edellä mainitut direktiiviin sisältyvät kirjaukset on jätetty esityksestä kokonaan pois.

Suomessa mikään lähettäjäyritys ei omista omaa jakeluverkkoa vaan alkuperäinen lähettäminen antenni- ja kaapeliverkossa tapahtuu muun osapuolen kuin alkuperäisen lähettäjän toimesta. Suomessa noin 20 vapaasti vastaanotettavaa kanavaa jaetaan alkuperäisenä lähetyksenä antenni- ja kaapeliverkossa. Kotimaisten kanavien lähetysoikeudet on hankittu koko Suomen alueelle ja korvauksista on sovittu suoraan oikeudenhaltijoiden kanssa

Myös ulkomaisten kanavien lähetysoikeudet Suomen alueelle voidaan hankkia suoraan sopimalla kanavan jakelusta vastaavan ulkomaisen televisiokanavan kanssa. Niissä tapauksissa, joissa alkuperäisiä lähetysoikeuksia ei ole hankittu Suomen alueelle ja kanavan lähettämisestä Suomessa ei voida sopia suoraan ulkomaisen kanavayhtiön kanssa, ulkomaisten kanavien jakelu voi tapahtua hankkimalla edelleen lähetysoikeudet Kopiostolta sen hallinnoimien kanavien osalta.

Suora siirto (25 m §)

Esitykseen sisältyvään 25 m §:ään tulisi valiokuntakäsittelyssä lisätä 2 momentti, joka vastaa 25 h §:n 2 momenttia edelleen lähettämisen osalta:

”1 momenttia ei sovelleta teoksen lähettämiseen suoran siirron menetelmällä, jos sen tekijä on luovuttanut oikeuden sen lähettämiseen suoran siirron menetelmällä sille lähettäjäyritykselle, jonka lähetystä lähettäminen suoran siirron menetelmällä koskee.”

Suora sopiminen tulee olla mahdollista ja ensisijaista sopimuslisenssiin nähden riippumatta siitä, onko kyse televisiokanavien alkuperäisestä lähetyksestä, edelleen lähetyksestä tai suoran siirron menetelmällä tapahtuvasta lähettämisestä.. Direktiiviin sisältyy uutena käsitteenä suoran siirron menetelmä (ns. direct injection), jossa on kyse uudesta tavasta sisältöjen saataville saattamiseen. Myös suoran siirron menetelmässä tulee suora sopiminen olla ensisijainen vaihtoehto oikeuksista sopimiseen.

Kuten edellä jo todettiin, talousvaliokunta on lausunnossaan edellyttänyt, ettei sääntelyssä tule rajoittaa sopimusvapautta siltä osin, kun se ei ole välttämätöntä ja maininnut esimerkkinä verkkolähetysdirektiivin, jonka täytäntöönpanoon liittyvissä säännöksissä kollektiivihallinnoinnin tulee olla ainoastaan täydentävä lisensiointimuoto tilanteissa, joissa direktiivi mahdollistaa suoran sopimisen eri osapuolten välillä.

Oikeus asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen (28 a §)

Esityksessä (43/2022 vp) ehdotetaan uutta 28 a §:ää, jossa säädettäisiin DSM-direktiiviin perustuen tekijän oikeudesta asianmukaiseen ja oikeasuhtaiseen korvaukseen tämän luovuttaessa yksinoikeuden tai yksinomaisen käyttöluvan teoksen hyödyntämiseen.

Medialiitto katsoo, että säännöksen yksityiskohtaisiin perusteluihin sisältyy voimassa olevan kilpailuoikeuden vastainen kirjaus. Sen mukaan sopimuksen osapuolet voisivat tarkastella myös sellaisia kollektiivisia sopimuksia, joissa on määräyksiä korvauksen tasoista. Medialiitto on yhdessä Tekijänoikeuksien käyttäjien neuvottelukunnan kanssa tuonut EU:n kilpailuoikeuden ensisijaisuuden esille suhteessa tekijänoikeusdirektiiveihin.

Syksyllä lausunnolla olleeseen esitysluonnokseen sisältyi tältä osin selkeä kirjaus: *"Kun on kysymys yritysten ja yksityisten elinkeinon harjoittajien välisistä kollektiivisista sopimuksista, esimerkiksi palkkioita määrittävistä puitesopimuksista, voivat tällaiset sopimukset olla kilpailuoikeuden vastaisia. Tekijänoikeuslain säännöksillä ei ole mahdollista vahvistaa käytäntöjä, jotka olisivat kilpailuoikeuden vastaisia. Sopimuksen osapuolet eivät voi näin ollen kilpailuoikeuden vastaisesti tarkastella kollektiivisia sopimuksia, joissa on määräyksiä korvauksen tasoista."*

Tekijäfoorumi on 31.10.2022 lisälausunnossaan sivistysvaliokunnalle esittänyt, että kollektiivinen sopiminen tulee mainita tekijänoikeuslain tulevassa 28 a §:ssä tapana määrittää asianmukainen ja oikeasuhteinen korvaus. Heidän esityksensä perustuu Euroopan komission 29.9.2022 antamaan tiedonantoon suuntaviivoista (2022/C 374/02), joiden mukaan komissio ei puutu yksinyrittäjien tietyissä olosuhteissa kollektiivisesti neuvottelemiin sopimuksiin kartelleina. Tekijäfoorumi pitää ehdottoman tarpeellisena, että kollektiivinen sopiminen tunnistetaan lain valmistelutekstien ohella myös lain tasolla tekijöiden ja taiteilijoiden neuvotteluasemaa parantavana mekanismina.

Medialiitto katsoo, että ennen kuin kollektiivisesta sopimisesta voidaan kirjata mitään lakiin tai perusteluteksteihin, sitä tulee edeltää perusteellinen vaikutusarviointi laillisen kollektiivisen sopimisen edellytyksistä voimassa olevassa kilpailuoikeudessa. Tämä arviointi on ministeriössä hallituksen esitysluonnoksen jatkovalmisteluvaiheessa sivuutettu kokonaan eikä em. komission julkaisema tiedonanto poista tarvetta vaikutusarvioinnin tekemiselle, vaan ennemminkin edellyttää sen tekemistä Kilpailu- ja kuluttajaviraston tulkinnan mukaan. Komission tiedonanto ei ohita etusijajärjestyksessä kilpailuoikeutta eikä johda kilpailulain muuttamiseen.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Riikka Tähtivuori
johtaja, elinkeinopolitiikka

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.